

Մերձ. Արեւելի Աստուածաբանական Ճեմարանի հայերէն ձեռագիրները

ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ ՎՐԴ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Արտաագգ Արքեպիսկոպոս Սիրմէեանի «Յուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Հալէպի եւ Ամբիլիասի ու Մասնաւորաց» (1) աշխատանքէն ծանօթ էինք որ Հալէպի «Ալեքիոյ Գոլէն»ին մէջ կը գտնուէին շուրջ 20 քանկագին ձեռագիրներ, սակայն անոնց այժմու վայրը կը մնար անյայտ: Այս ուղղութեամբ երբ մասնաւոր փնտնտուիներ կատարեցինք, ուրախութեամբ իմացանք Հայկազեան Գոլէնի Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնի Վարիչ՝ Դսկտ. Երուանդ Քասունիէն, որ անոնք կը պահուին Մերձաւոր Արեւելի Աստուածաբանական Ճեմարանին (N. E. S. T.) մէջ:

Ճեմարանի նախագահ՝ Վերապատուելի Յ. Աեարոնեանի բարեհաւ արտօնութեամբ, երբ աչքէ անցուցինք յիշեալ ձեռագիրները, հոն գտանք Սիրմէեան Սրբազանի նկարագրածներու կարեւոր մէկ մասը, ինչպէս նաեւ հինգ նոր ձեռագիրներ, որոնք ժամանակի ընթացքին գրադարանին սեփականութիւնը դարձած էին:

Մեր այս աշխատանքով կը ներկայացնենք հինգ նոր ձեռագիրներու նկարագրականը, ինչպէս նաեւ Սիրմէեան Սրբազանի նկարագրած քի 32 ձեռագիրը՝ որոշ սրբագրութեամբ եւ յաւելումով: Վերջաւորութեան կու տանք նաեւ ձեռագիրներուն հին եւ նոր քիւնութիւն բազդատական տախտակը:

---

1. Յուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Հալէպի եւ Ամբիլիասի ու Մասնաւորաց Հատոր Բ., Հալէպ, 1936, էջ 74-115:

ՇԱՐԱԿԱՆ

Կապուս

ԶԺԹ - 1270

Գրիչ՝ Յակովբոս: Ստացող՝ Յովաննէս: Կազմող՝ Ռըստակէս:

Թերթ՝ 236: Պրակ՝ Ա-ԻԴ × 12 (Ա-Բ չիք, Գ 5, Ժ 10, ԺԲ 9, ԺԳ 5, ԺԵ 10, ԺԹ 11, Ի 13, ԻԱ 11, ԻԴ 10): Նիւք՝ Թուղթ: Մեծուքիւն՝ 11 · 4 × 8 · 2: Գրուքիւն՝ Միասիւն: Գիր՝ Բուրբուր: Տող՝ 18: Կազմ՝ Մուք շազանակադոյն դրոշմադարդ կաշեպատ տախտակ, աստառը՝ կանաչ կտաւ:

Գլխագարդ՝ 17ա, 208բ: Զարդագրուքիւն՝ Հանդուցադիր: Լուսանցագարդ՝ Թռչուն, բոյս:

Վիճակ՝ Անբաւարար: Ա. փեղկը ինկած, կազմը քերծուած եւ կոնակը վնասուած, Ա-Բ պրակները թափուած եւ բաւական թերթեր կազմէն անջատուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. 1ա [Կանովն Երկրորդ Աւուրն Վերափոխման. Տէր Յերկնից] - Որ անապական մարմնով ծընար...

2. 17ա Կանովն Բուն Բարեկեդանի. արեհնուքիւն - Բանն որ ընդ Հաւր...

51ա Ծարական Համամայ - Հայր Երկնաւոր...

3. 54բ Կանովն Համարէն ննջեցելոց - Աւրհնալ ես դու Քրիստոս...

4. 66բ Կանովն Ղազարու արեհնուքիւն - Այսար դուրով քո ի Բեթանիա...

5. 67բ Կանովն գալստեան Տեառն յԵրուսաղէմ ար - Որ վերաւրհնիս...

- 104ա Ծարական Խնգարկութեան պատարագին, Բարսղի ասացեալ ոգէլից Վարդապետին. Գկ (ծայրակապ «Մարիամ») - Մըշտատածու խընկոյն լուսոյ...

6. 110ա Կանովն Աշխարհամատրանն - Երկրբազմեք քեզ Քրիստոս...

7. 133ա Կանովն գալստեան Հոգոյն Սրբոյ - Առաքելոյ ազաւնոյ...

8. 165ա Կանովն վարդավառին արհմուքիւն - Որ ի լերինն
այլակերպեալ...

9. 172ա Կանոն Նաւակատեաց հաշիմ ար - Ի վերա վիճի հա-
ւատոյ...

10. 180ա Կանովն սրբոյ Զատկին. արհմուքիւն - Այսաւր յար-
եաւ ի մեռելոց...

(- Միայն մէկ թերթի վրայ գրուած է Զատիկի
Կանոնը - 198ա «Կանոն Սրբոց Հայրապետաց» ի
Մանկունքը ունի «Տեսի ես յայնմ յողնախումբ
ժողովոյն...» եւ միւս տուները) :

11. 208բ [Կանովն համօրէն մարտիրոսաց] - Ըղբեղ արգար...

12. 221ա Կանոն արհմուքեանց մեծի յարուքեան - Երգեսցուք
երգ նոր...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆ ԳՐՁԻ

122ա Ո՛սպանանեաց զիւ քունն յայսմ տեղոջ. կենդանի է Տէր.
եւ առաւել ճանճն զայս իմ եհան :

208ա ՊՅակորոս զրիչ յիշեա եղբայր :

235ա Ո՛հ բազում վիշտս ի ճանճէս :

235բ Փառք... Ատանաւր յանկ ելիալ աւարտեցաւ մատեանս,
որ է Առաջարան, ի լեառն սուրբ Լուսաւորչին, ի յանապատիս որ կո-
չի Կապոսի (2), ընդ հոյանեաւ Սուրբ Յակոբայ եւ Սուրբ Սիովնի,
ի թուին Հայոց ԶԺԹ (1270), ի թաղաւորութեան Հեքմոյ եւ ի հայ-
րապետութեան տեառն Յակովբայ (3), եւ յառաջնորդութեան արքե-
պիսկոպոսին մերոյ տէր Սարգսի, մայրաքաղաքիս [Եղ]նկայի: Եղեւ
կատարումն սորա ճեռամբ մեղապարտ եւ ուստ անուն կրանաւորի
Յակովբոսի: Բայց զրեցաւ սա ի խնդրոյ պատուելի եւ սրբառէր եղ-
բաւր մերոյ Յովհաննիսի, որ ստացաւ զսա ի վայելումն անձին իւրոյ
եւ յիշատակ իւր եւ ծնաւդաց իւրոց, հաւր իւրոյ սրբայնեալ ծերոյն

2. «Պայտիտի կամ Կապոսի Ս. Յակորի վանքը կը գտնուի Երզնկայի արեւ-
մբտեան կողմը եւ անկէ երեք չորս ժամ հեռու զետակի մը մերձ, Շողակաթ լեռան
զառիվերին եւ Գոհանամ լեռան ստորոտը... Ս. Յակորի վանքը ունեցած է զոյք
գարալէն եւ զեղեցիկ տաճարներ՝ նուիրուած Ս. Յակորի եւ Ս. Սիտի» (Գուգա-
Հ. Համազասպ Ոսկեան, Բարձր Հայքի վամբերը, Վիեննա, 1951, էջ 86-87) :

3. Յակոր Ա. Կլայեցի, 1268-1286 թթ. :

Ատոմա քահանայի (4) եւ մաւր իւրոյ տիկնոջ(?) :

Արդ, աղաչեմ զամենեան որք Հանդիպիք սմա եւ աւկտիք, յիշեալիք զեղբայրս մեր Յոհաննէս, որ ստացաւ զսա յիշատակ, որոյ Տէր Ատոմած վայելեալ տացէ: Եւ ես մեղուցեալ ծառայս Ատոմոյ Յակոբոս՝ գրաւոյ սորին, որ չեմ յիշել յաղաւթս քո, զհոգեւոր Հայրն իմ զՄիփքար քահանայ, ոյ եղբայր սուրբ, Յոհաննէս յիշեալ /// վասըռի(?) դպիր, որ զթուղթս կող[եաց բ]աղում աշխատութեամբ: Յիշեալ եւ զկազմող սորին զմիքստակէս դպիր, որ ծաղկեաց եւ կազմեաց, եւ դուք լիջիք յիշել առաջի Բրիտանի, եւ նմա վառք յաւիտեան:

Բ.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ

Անքաի

ՌՃԺ - 1669

Գրիչ՝ Պաղտասար Երէց:

Թերք՝ 134. դատարի՝ 72բ: Պրակ՝ Ա-Ձ×12 (Ա 13, Ձ 11) + Ա-Ե×12 (Ա 11, Ե 11)+1×4: Նիւք՝ Թուղթ: Մեծուքիւն՝ 13.8×10:

4. Եերունի Ատոմ քահանայի վերագրուած այս մակդիրը՝ Սրբայմեալ, զուղորդութիւն մը կը ստեղծէ մեր մտքին մէջ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի յիշած Ատոմին հետ, որ Թաթարական արշաւանքներու հետեւանքով Միջագետքէն ընտանեօք փոխադրուած է Լամբրոն, իր հօրեղբոր՝ Կարապետ քահանային մօտ: Վերջինս Աւետարան մը զրեւ տուած է Յակոբոս կրօնաւորի մը, իրեն եւ իր եղբորդուոյն Համար: Կը մէջընթաց յիշատակարանէն մաս մը. «Յամի վեցհարիւրերորդի ութսնհարորդի երկրորդի (1233)... զրեցաւ Աւետարանս ձեռամբ Յակոբոյ սուտանուն կըրուանաւորի... յիշեալիք ի Բրիտանա զտաղոյ զրոցս զԿարապետ սատուածարանի քահանայ, զի ստացաւ զսա յարգար վաստակոց իւրոց, ի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ի վայելումս եւ ի ժառանգութիւն ՍՐԲԱՄՆՈՒՆԵՐ պատանւոյն Ատոմայ եղբորորդւոյ իւրոյ» (Ալիշան, Հայապատում, Վեներիկ, 1901, էջ 475):

Հետաքրքրական կերպով վերոյիշեալ Աւետարանի գրիչը եւ մեր Ծարակնոցի գրիչը նոյն անունը կը կրեն՝ Յակոբոս կրօնաւոր, թէեւ մին Լամբրոնի մէջ գրած է ձեռագիրը, իսկ միւսը՝ Կասպի վանքը: Սակայն, ինչ որ մեր ուշագրութիւնը կը զբաւէ, այն է որ 1233 թուին զրուած այս ձեռագիր Աւետարանին մէջ կը հանդիպինք պատմի սրբաւնունը Ատոմի մը, իսկ 1270 թուին զրուած մեր ձեռագիր Ծարակնոցի մէջ կը գտնենք ծերունի սրբայմեալ Ատոմ քահանայ մը:

Կարելի՞ է արգօք հետեւցնել, որ երկու ձեռագիրներու մէջ յիշուած պատանի եւ ծերունի սրբաւնեալ Ատոմները նոյն անձն են, թէ ոչ եղածը պարզ զուգարի պութիւն մըն է:

Գրուքիւն՝ Միասին: Գիր՝ Նօարդեր: Տոյ՝ 17/19: Կազմ՝ բաց սըր-
ճազոյն կաշեպատ խաւաքարտ: Պահպանակ՝ 1 թերթ վերջը:

Գլխագարդ՝ 73ա: Զարդագրութիւն՝ թռչնադիր (սակաւ): Լու-
սանցագարդ՝ թռչուն (սակաւ):

Վիճակ՝ Բաւարար: Կազմը քերժուած, սկիզբը եւ վերջը կարգ
մը թերթեր սկսած են անջատուիլ կազմէն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. 1ա-67ա [Հարցմունք Աքանասի եւ Պատասխանիք Կիրդի]
- 1ա-3ր [Յանկ] Ա. Վասն ընդէ՞ր ոք ի մեռելոց ոչ եկն յաշ-
խարհն... Ճի՞ր. Վասն հարկանելոյ զաղքատն կամ առջէ դինչ:

4ա-67ա Երանելոյն Աքանասի Արքեպիսկոպոսի Աղեկսանդրա-
ցոյ հարցմունք վայելուչք եւ Պատասխանի Կիրդի Երուսաղիմայ
Հայրապետի: Օգնեա Հոգիդ - Հետեւումն համարիմ ընդ Աստուծոյ...
վասն ողոց մարդկան բան ինչ ուսուցանել մեզ, վասն այսմիկ հարցա-
նեմ ընդ սրբութիւնդ քո ով երանելի հայր: Պտ. Իսկ ողի մարդոյ
դոյացութիւն է անխմանալի, ի նմանութիւն հրեշտակաց... ընդ հը-
րէլայն տանջեսցիս, որ զՔրիստոս յայտակեցին եւ Քրիստոսի մե-
րոյ փառք... ամէն:

2. 76ա-71բ Կանոն եւ պատուիրան յամենայն մեղացն գոր գոր-
ծել տայ չարն սատանա - Եղբայրասպանն Ո քառանից տայ, Ե տարի
վղլուին չամիլէ... եւ թէ երկուքն այլ են պատճառ նայ երկուքն ալ
պահեն եւ ծառայ մի դնեն եւ ազատեն:

3. 73ա-124ա Ի հարանց վարուց

ա. 73ա-109բ Ի հարանց վարուց - Ա. Մեծն Անտոն ասաց երեք
խաւք, զոր թէ առնէ ոք ապրի. չառնել ինչ առանց վկայութեան դը-
րոց... Ճի՞ր. Սուրբն Պահնտախոս ցանկացաւ շրջել ընդ անապատն
տեսանել զծառայս Տեառն...

բ. 109բ-22բ Ի վարուց նգնաւորաց այլ բանից Ատրոց - Ա. Եր-
բեմն հայրն Անտոն աղօթէր ի խրճիին իւրում, եւ եղեւ առ նա
ձայն... Ո. Ասացաւ երբեմն ի ժողովս կրօնաւորացն, թէ Գ են մեծա-
մեծք դործք...

գ. 122ա-3ա Երանելոյն Մակարա բանի խրատու ոգէշան - Որ
ոչ քեցեսցի յամենայն հիւթից յօխտենիս, ոչ կարէ ժառանգել զստոյգ
կեանսն...

դ. 123ա-4ա Հարցումն խրատուց միանձանց կրաւնաւորաց -
Բարի՞ք է ստանալ երկուս հանդերձս: Պտ. Ստացիր երկուս հան-
սերձս եւ մի ստանար չարախօսութիւն...

4. 124ա-բ Գրիգորի Նարեկացոյ աղաւթ վասն ջերման - Արդ

այսքանեաց անբաւից հրաշից հանդերձիչ Հայր ամենաստեղծ... ըզհառաչումն ձայնի հեծութեան սրտից մերոց, եւ քեզ փառք յաւիտեանս. ամէն :

5. 124բ-34 [Առակք]

ա. 124բ-5ա Վարդապետ մի զնալն իւր աշակերտօքն, ի ճանապարհին մէկ խան մի կայր իջաւ ի հոն...

բ. 125ա-բ Քահանայ ոմն քարոզէր զժողովուրդն յաղուհացն դալ ի խոստովանութիւն...

գ. 125բ-6բ Ասի ի սյամմութեանց թէ թաղաւոր մի որդի ծընաւ, ապա աչք եւ ախանջ չկայր...

դ. 126բ-7ա Ասի թէ այր ոմն էր յոյժ ծոյլ եւ պղերդ...

ե. 127ա-բ Ասի թէ հրէայ մի ի ճանապարհն կու զնայր եւ մորրեցաւ...

զ. 127բ Ասնն թէ խեղդետինն խրատէր զձագս իւր ըզորդ ընթանալ զճանապարհն...

է. 127բ-8բ Ասի յԱռակաց թէ այր մի զնաց առ դատաւորն քաղաքին, խոստադաւ նմա թէ քեզի բրդուղ մի իւղ տամ...

ը. 128բ-9ա Ասի թէ աղքատ էրէց մի մաւտ մսագործն զնաց...

թ. 129ա-30բ Ասի թէ երկու արք միմեանց յոյժ բարեկամք էին զնացեալ ի վաճառականութիւն...

ժ. 130բ Ասի թէ միակեց մի հետ սատանայի ուխդ եղիր... զինքն մեծութեան հասուցանէ, եւ սատանայ... (3 տող միայն, Շարթաւուած)

ժա 131ա-բ ...[Եր]իդասարդն ուղի անկեալ զնաց եւ գտեալ զայրն, ասաց. կամ առ զգին քո կէս խնծորին եւ կամ հալալ արա...

(Էջերու ետառաջութեան պատճառաւ պատմութեանս սկիզբը կը գտնուի 132բ- Երիտասարդ մի ուխդ էր եղեալ զի հարամ չուտէր...)

ժբ. 131բ Ի դիմաց ծոյլ առաջնորդաց... - Այսպէս գրէ, թէ եղև ժողով եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց...

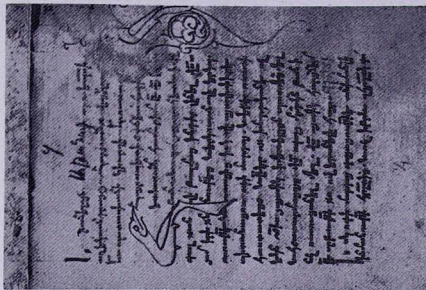
ժդ. 132ա-բ Ծեր միանակեց մի թերահաւատ լինէր եւ առէր, թէ հաց եւ գինի ճաշակել չէ շահ մեռելոյ կամ կենդանոյ...

ժդ. 133ա-4ա էլ թեւաւոր եւ հաւ սմպակաւոր...

ժե. 134ա Այր մի զնաց մաւտ ի քահանայի մի խոստովանի... Ես քեզի ինչ կարաւտէի :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐՁԻ

Մեր գրեցաւ սակաւ բանքս որ է յառաջին հարցմունք սրբոյն Աթանասի եւ Կիրղի, եւ սակաւ կանոնք, եւ սակաւ Հարսնց Վարք ի

ՁԵՆԱԿԻՐ Բ., ՃՈՂՈՎԱԾՈՅ

ՁԵՆԱԿԻՐ Ա., ՇԱՐԱՆԱԾ

ԹՎ. Հայոց ՌՃԺԸ (1669) ամին ԻԹ ի Կաթողիկոսութեան Կիլիկիոյ Տէր Խաչատուրին զոր այսմ յամի կրկին նստաւ յաթոռն, եւ յայսմ ամի եղեւ մահ տարածամ ի յԱնթափ, ի Գիլիս եւ ի Հայաստ. սկսաւ Չատկին մինչեւ ի փոխման Աստուածածնին, զոր Տէր Աստուած ողորմեսցի ննջեցելոցն:

Ձեռամբ սուտ անուն Պաղտասար իրիցու, զոր անուամբ միայն եմ քահանայ եւ զործով ոչ. ի քաղաքն յԱնթափ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածին յեկեղեցուն: Արդ, աղաչեմ զձեզ, ով դասք քահանայից եւ որք հանդիպիք ի սմա կարգալով կամ տեսանելով, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զմեղապարտ զծողոս մէկ Հայր մեղայիւ, եւ որք յիշէք յիշեալ լիջիք ի Գրիստոսէ յԱստուծոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

124ա Տէր Աստուած ողորմես ստացողի եւ զծողի զբոյս Պաղտասար զպրի եւ ծնաւդաց իմոց ամէն:

Գ.

ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՑԻ. ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՂՄՈՍԱՆՆ ԴԱԽԹԻ

ԺԷ Դար

Գրիչ՝ Կարապետ Իրեբցի:

Թերք՝ 317. դատարկ՝ 1-2ա, 312բ-6բ: Պրակ՝ 1-26×12 (1-10, 17-14, 19-18, 26-10): Նիւր՝ Թուղթ: Մեծուքիւն՝ 19.8×14.3: Գրքուքիւն՝ Երկուսն: Գիր՝ Նօտրդիր: Տող՝ 30: Կազմ՝ Դրոշմադարդ, մութ շաղանակողոյն կաշեպատ տախտակ:

Վիճակ՝ Բաւարար: Առաջին պրակին առաջին թերթը եւ վերջին պրակին վերջին թերթը փակցուած կողքին: 2բ-3բ, 224ա-7բ եւ 302ա-3բ հետագային վերստին ընդօրինակուած:

Մանօք՝ Նկարազրուած Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի կողմէ, Հտ. Բ. Թիւ 32:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 2ա1-3բ2 Ցանկ է առաջին կամոնին եւ նախերգան - Նախ մի է Աստուած միջնորդն, դանձ իմաստութեան... եւթն եւ տասնեորդ սաղմոս վերջին՝ Վասն Կանոնադլխին...:

Ա. 4ա1-7բ1 Նորին քազերքանիկ եւ Կրանաշնորի սուրբ Խորըն եւ անյաղք Կոնտարի եւ լուսաւոր վարդապետի, խարազանագետաց ճգնաւորի, ճորոգ լուսաւորչին Հայոց՝ Գրիգորի երանեծի լուծ-

մումբ դժարիմաց բանից եւ ֆաղուածոյ Սաղմոսացն Դաւիթի, ի սըրբոյն վարդաւան մեկնութենէ յոյժ պիտամի, շարադրութեամբ եւ գեղեցիկ պիտառութիւն: *Հոգի Սուրբ... - Մի է Աստուած, նախ ընդդէմ բազում աստուածոց, երկրորդ մի է անձամբ Հայր...*

բ. 7բ²-35ա² Սաղմոս ի Դաւիթ. Երանեալ է այր որ ոչ գնաց ի խորհուրդս - *Ի վերայ այսմ բանի Զ իրս հարցանելի է...*

- 35ա²-6ա² Այս ինչ է ցանկ կանոնիս Երկրորդ, ուր եւ տասներորդ սաղմոսիս - *Չորս խորհուրդ կանոնիս... երեսն եւ հինգերորդ սաղմոս՝ Անօրէն իշխանն...*

Բ. 36բ¹-61բ¹ ի կատարած Սաղմոս ի Դաւիթ - *Երկրորդ կանոնն՝ ութնասաներորդ սաղմոս պատճառ ունի գերեք օրէնս...*

- 61բ¹-2բ² Ցանգ Երրորդ կանոնիս այս է - *Երեսուն եւ վեցերորդ սաղմոսս նախ ի խորհուրդ երրորդ աւուր արարչութեան... Յիսուն եւ չորրորդ. Հրց. Զի՞նչ է աղօթք եւ խնդրուածք...*

Գ. 63ա¹-103ա¹ Սաղմոս ի Դաւիթ. *Երեսուն եւ վեց սաղմոս պատճառ ունի զնախանձելի ծերութեան Դաւթի...*

բ. 67ա²-8բ¹ Նորին վասն մահու ֆարոգ ի բանն. Ահա չափով եղիր գաւուրս իմ - *Վտանդեալ երբեմն Դաւթի ի վշտալից կենցաղոյս...*

դ. 69բ¹-72ա² Նորին ֆարոգ վասն վարդապետաց, ի բանն. Անտարանեցից գարդարութիւն... - *Տէրն մեր Յիսուս Բրիտոսոս յառաջ քան զմարդեղութիւն իւր...*

դ. 72ա²-4ա² Նորին ֆարոգ վասն ողորմութեան, ի բանն. Երամի որ խորհի գաղֆատն - *Ֆարի գործք Գ են տեսակաւ...*

ե. 83բ²-6բ² Նորին ֆարոգ վասն Համբարձման, ի բան. Համբարձաւ Աստուած օրհնութեամբ - *Քնար եւ երգարան Հոգոյն Սրբոյ՝ մեծն ի մարդարէս...*

դ. 94ա¹-5բ¹ Նորին ֆարոգ վասն ապաշխարութեան, ի բանն. Առաւել լուս - *Բանս այս վասն ապաշխարութեան եւ թողութեան մեղաց է...*

է. 100բ²-1բ² [Ֆարոգ աղօթից] Ես առ Աստուած կարդացի - *Վասն բազում պատճառի այսքան ժամանակս աղօթելի է...*

- 103ա¹-4ա² Ցանկ է չորրորդ կանոնին Սաղմոսիս - *Յիսուն եւ հինգերորդ սաղմոս ի խորհուրդ չորրորդ դարուն... Եւթանասուն եւ մի սաղմոս՝ յանցեալ վասն կանոնաց...*

Դ. 104ա²-42բ² ի կատարած վասն ժողովորդեանն, որ ի սըրբոցն հեռացեալ են ի ժամանակին, զի կալան գնա այլազգիք ի գէր

արձանագիրք. Սաղմոս ի Դաւիթ - *Յիսուն եւ Հինդ սաղմոսս պատճառ ունի դժողովուրդն ի սրբութեանցն Հեռացեալ...*

բ. 106բ²-8ա¹ Նորին փարոզ վասն գիշերապաշտման, ի բանն. *Զարթիք փառք իմ... - Վեց է տեսութիւն բանիս, նախ ի դէմս Դաւթի...*

դ. 121բ²-5ա² Նորին փարոզ ի բանն որ ասէ. *Անցաք մեք ընդ հուր... - Զաստուածախն անեղ բնութիւն միայն ասաց բարի դու...*

- 142բ²-3բ² Յանգ է հիմգերորդ Կանոնիս - *Եւթանասուներորդ եւ երկրորդ սաղմոս թիւ եւթանասնիցն... Ութսուն եւ ութերորդ սաղմոս՝ Յաւիտեան ազգէ յազգ...*

ե. 144ա¹-83բ¹ Սաղմոս Յասափայ - *Եւթանասուն եւ երկրորդ սաղմոս պատճառ ունի զգերոյն դէմքն...*

բ. 145ա²-6ա² Նորին փարոզ ի բանն սաղմոսին. *Յանկարծակի սատակեցան պակսեցան - Երազ է կեանքս այս...*

դ. 149ա¹-52բ² Նորին փարոզ վասն տանջանաց եւ խրատուց եւ վասն մարտիրոսաց եւ հաղորդի եւս, ի բանն սաղմոսի. *Զայս խոնարհ առնէ - Կրկին զործք մարդկան բարի եւ չար...*

դ. 160ա²-1բ² Նորին փարոզ վասն հատուցման չարաց եւ բարեաց, ի բանն սաղմոսին որ ասէ. *Հատոյ դրացեաց մերոց - Գործն Աստուծոյ կրկին է իմանալ, նախ զի ստեղծանէ...*

ե. 167ա¹-9բ¹ Նորին փարոզ վասն դատաստանի, ի բանն Աւետարանչին. *Դատ արարէք որոյն եւ այրոյն - Սովորութիւն է Աստուծոյ ի ձեռն յառաջնոցն զյետինս կառավարել...*

դ. 171ա¹-բ² Նորին փարոզ վասն սեղան օրհնելոյ ի բան սաղմոսին. *Սեղան քո Տէր գորութեամ - Սեղան կոչի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս վասն բազում պատճառի...*

- 183բ¹-4բ¹ Յանգ է վեցերորդ Կանոնիս - *Ութսուն եւ ինն սաղմոս բազդատութիւն Դ խորհրդոցն... Հարիւր եւ Հինգերորդ սաղմոս՝ Քաղցրութիւն Աստուծոյ...*

Զ. 184բ²-228ա² Ազօբք ի Մովսէս՝ յայրն Աստուծոյ. *վեցերորդ Կանոն է այս Այտարակս, որ զանագան կիրս մեր եւ փոփոխմունք ցուցանմիւք - Կարգ կանոնին ասաց բարի է Խորայէլի Աստուած...*

բ. 221ա¹-3ա¹ Նորին փարոզ վասն մահու, ի բանն սաղմոսին որ ասէ. *Մարդոյ որպէս խոտոյ եմ աուրք - Մահ կանացու կեանք մարդոյ Գ յատկութիւն ունի յաշխարհի...*

դ. 219ա2-22ա2 Նորին ֆարոզ վասն Յարուքեան, ի բան մարգարէիմ որ ասէ. Առաքեա զոգի քո եւ ստանաս — ի վերայ այսմ բանի Ձ ինչ հարցանելի է, նախ թէ ընդէր աստ զյարութիւն յիշէ...

— 228ա2-9ա1 Յանկ է Եւքեքորդ Կանոնիս — Հարիւր եւ վեցերորդ սաղմոս ունի զխորհուրդ եւթներորդ աւուր շարաթու... Հարիւր եւ ԺԴ՝ յամբիծքն...

Է. 229ա2-56ա2 Ալէլուիա Օրհնութիւն — Եւթներորդ կանոնս, որ է խոստովան, աւուրս արարչութեան հայի յեւթներորդ օր շարաթուն...

— 256ա2-8ա1 Յանկ է ուքեքորդ Կանոնիս — Հարիւր տասնելներորդ սաղմոս վասն արարչութեան կրկին... Հարիւր յիսուներորդ սաղմոս թիւն ազատութեան...

Ը. 258ա2-311բ2 Արհնութիւն աստիճանաց. Յազազս Ուքեքորդ Կանոնիմ, որ է ձժԹ Սաղմոս — Պատճառ ունի զզերոյն ազատելն... Ղարձեալ բովանդակն ձՄ սաղմոս ՄՆՁ տուն է, յորժամ Տէր Հովուեսցեն Ը տուն լինի. այգբան առ այս :

բ. 272բ2-5ա1 Քարոզ ի դէմս եկեղեցւոյ եւ սուրբ Կուսիմ, ի բան սաղմոսիմ որ ասէ. Արի Տէր ի հանգիստ քո — ՁԻ՞նչ է հանգիստն որ ասէ : Պխ. Գիտել պարտ է, զի հանգչիլ ասի նմա որ վաստակի...

դ. 275ա1-բ2 Քարոզ քահանայից ի բանն. Քահանայք քո գեցցցիմ զարդարութիւն : Մեկնութիւն վանական վարդապետի — Քահանայն հայր է աշխարհի, այսինքն փոխանորդ Քրիստոսի...

դ. 275բ2-7բ2 Քարոզ միաբանից, ի բանն որ ասէ. Ձի բարի է... — Է բարի որ չէ վայելուչ...

ե. 277բ2-80ա2 Նորին ֆարոզ վասն օծելոյ, ի բանն. Որպէս իւղ զի իջանէ... — Աւրինակ տա զայս իմանալ ի միտանին բնակեալ եղբարց...

զ. 280բ2-1բ2 Քարոզ Կիրակմտի, ի բանն որ ասէ. Ի գիշերի համբարձէք գծեռս — Այսինքն դերապաշտօն առնել եւ համբարձեալ դձեռս...

է. 291ա1-2բ1 Քարոզ վասն աղօթից ի բանն. Ուղիղ եղիցիմ աղօթք — Մարդարէն պաղատի, ճանապարհաւ աղօթիցն ուղղիլ առ Աստուած...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՆԱԽԱԳԱՂԱՓԱՐԻ

311բ2 Ընդ որոց վերջինս բանասիրաց եւ տրուպ խնդրողաց բանին, պիտակ անուն կոչեցեալ Գրիգոր մեղսաներկ անձամբ եւ տեսեղծ

մատամբ վերստին հաւաքեցի զքաղուածոյս Մեկնութիւն Սաղմոսացըն Դաւթի, ի նեղ եւ ի ստորասուզեալ ժամանակիս, յորում բռնակալն Թաւուր Թուլտուութեամբ վերին խնամոցն տրեալ էր բազում աշխարհի եւ աւերեալ կործանեցաւ այսմ ամի ՊԺԴ (1364) Թուի: Եւ պատճառ շարժողութեան վերստին քաղածոյս, նախ ի մեծին վարդապետ համառու եւ խորին տեսութիւն, որ անյայտ մնայր միշտ, հոգացայ ընդարձակ եւ յայտնի ցուցանել...

Արդ, եթէ դոցի ինչ ի սմա արժանի տեսութեան ձեր Տեառն շնորհք եւ վարժապետացն նախնի, եւ պակասն տկարութեան մերում ներեցցի: Այլ եւ վարդապետին իմոյ Յոնաննու Որոտնեցոյ յիշատակ բարի ի Տէր արձանացցի... Առ Հասարակ տէրն ողորմեցցի յաւուրն ահեղի եւ նմա փառք յաւիտեանս. ամէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԳՐԶԻ

144ա1 Աւդնեա Սուրբ Հոգի ախմար եւ մեղաւոր նօտարի:

312ա2 Նա եւ զիս զեղկելի,

Բազում չարեք հոգիս ի լի,

Մինչ զի ներկեալ եմ ի մարմնի,

Իրերցի կարապետս որ զրեցի,

Յոյժ փափաղմամբ եւ ծարաւի,

Այս քաղցրահամ բուրաստանի,

Մինչ զի զրոյն փոյթ ոչ արի,

Ոչ քարտիզի լաւագունի,

Զի չէր հասու ժամանակի

Փառք քեզ եւ երկրպագութիւն ամենասուրբ Երբորդութիւն, որ ետուր ինձ տկարիս զօրութիւն, յաւարտ ելանել սուրբ կտակիս: Աւրհնեալ է Աստուած, զովեալ է Աստուած, զի որպէս Քիւրին է նավաւարին ի ցամաք ելանել, նոյնպէս դիւրին է եւ ցնծութիւն զբաղրին ի կտտարածն հասանել, եւ Քրիստոսի մարդասիրին փառք եւ դոհութիւն յաւիտեանս. ամէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅԻ (5)

143բ2 Յիշատակ է գիրքս Անթափցի Պօղոս վարդապետին, ի ձեռն նորին աշակերտի Նէպիցիս Սիմէոն վարդապետին, թիլին ՌձՆԶ (1697): Նման՝ 312ա2 (Վրան թերթիկ մը փակցուած եւ զրուած է. «Արբահամ Մառայ Յիսուսի»):

[Կնիգաբոչու՛ 312ա2 «Քրիստոսի ծառայ Տէր Մարուքէ [Ռ՞]—ՂԳ»:

5. Միւրմէկն Սրբազան իր Քիւ 32 Զեռազրին մէջ «Յեռազայի» այս յիշատակարանը նկատած է Գրչի Յիշատակարան, զանց ընկող 312ա2 Մայր Գրչի Յիշատակարանը:

ԷփիՄէրՏէՍ ԵՒ ՏՈՒՄԱՐ (6)

ԱՆԴԱՊ

ՌՄՀԹ 1830

Գրիչ՝ Մուրատ Պօղոսեան:

Թերը՝ 85. Ղատարկ՝ 1ա-2բ, 3բ-4բ, 8բ, 21ա-37բ, 54ա-62ա, 65ա, 68ա, 70բ-1ա, 74ա, 79ա, 81ա-5բ: Պրակ՝ 1-17×4 (Դ 5, Ժա-Ժբ 8, Ժդ-Ժե 8): Նիւք՝ Թուղթ: Մեծուքիւն՝ 21×15: Գրուքիւն՝ Միւսիւն: Գիր՝ Ծեղազէր: Տաղ՝ 24: Կազմ՝ Թղթակազմ:

Վիճակ՝ բաւարար: Կազմը պատուած. կարգ մը ղատարկ Թերթերու վրայ անճոռնի ղծադրութիւններ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

3ա էփիմէրտէս և Տուար, օրինակարգեալ ի Մուրատ դարէ Պօղոսեան Արքայ [ամ] ի որդի, ի սբօշանս Հայագեան մանկանց. յամի 1830, ի Դեկտեմբերի 15, յԱնդապ:

Ա. 5ա-6ա Տարեկան ընթացք արեգական - Տարեկան ընթացք արեգական ըստ այսմ է, զի 365 աւուրք եւ 5 ժամու եւ 48 րոպէիւ...

բ. 6ա Աստիճանական շարժումն արեգական - Արդ, արեգակն յերարքանչիւր աստիճան...

գ. 7բ-8ա Աստիճանական ընթացք լուսնի - Լուսին կատարէ գլամարն զողիակոսի 27 օր...

ճ. 9ա-20ա Իլմի միւսմ մալիւմի միւղի քարեգտէ - Իլմի նիւճմէ իլազըմ օլանը պիլաթիբը... (Հայաստան Թրքերէն):

Դ. 38ա-53բ Երէ կամիցիս գիտել քէ արեգակն յորում կենդանակերպի է կամ յորում գօտուդ է - Կալ յայժեղջերէն եւ յայբ գըրէն...

Ե. 38ա-բ Վասն յաւարման արեգական եւ լուսնի - Պաւարի՝ յորժամ արեգակն եւ լուսինն տես ի նմին կենդանակերպի է...

զ. 38բ Բաժանումն կենդանակերպից ի վերայ տեղեաց - Պոյն՝ պարսից գլխոյն...

է. 38բ-9ա Յազագս մուրակաց - Առաջին մուրակ կամ զօտին որ լուսինն է, ստորին մուրակ մօտաւոր մեզ...

ե. 39բ Յազագս ամեմայն մուրակաց - Երեւակն առաջին դարոյն է տէր...

դ. 39ր-40ա Յաղագս բարձրանալոյ մուրակաց - *Բարձրանալն եւ խոնարհելն մուրակաց այս է...*

է. 40ա Յաղագս պարբերական ընթացից մուրակաց - *Երեւակըն պատէ գլուխն ի միջոցի Լամի...*

ը. 40բ Յաղագս տեղադրեալ մուրակաց յաստիճանն - *Երեւակն տեւէ յերբաքանչիւր աստիճանի Լ օր...*

թ. 40բ Յաղագս գործողութեան մուրակաց - *Երեւակն է էդ...*

ժ. 40բ Յաղագս որք ընդ իշխանութեամբ մուրակաց ծնանին - *Մնեալն ընդ իշխանութեամբ Երեւակին յանկարծամահ մեռանի...*

ժա. 40բ-1ա ի թուականիս հայոց ՈԼՁ Երեւակն էր ի ժթ աստիճանի...

ժբ. 41բ-2բ Յաղագս գումոց եւ շարժմանց եւ ազդեցութեանց մուրակաց - *Հրատն թէ իցէ կարմրազոյն, յայնժամ ընթանայ ի Հիւսիս...*

ժգ. 42բ-3բ Գիտելիք ի վերայ ամսոց - *Յարաց ամսոյ քսան օրէն յառաջ տես թէ որպիսի եղանակաւ վարին աւուրք...*

ժդ. 43բ-4ա Եթէ կամիցիս գիտել գաղութիւն հացի կամ զլիութիւն, քեզ այս լից կամոն - *Ընկալ քեզ շափ մի ցորեան...*

ժե. 44ա-5ա Գուշակութիւնք - *Ի Մարտի ԻԱ օրն արեղակն ի խոյն մտանէ...*

ժզ. 45ա-6ա Յաղագս որոտմանց ի վերայ լուսնի, յինչ կենդանատիպ լինիլն գուշակութիւն - *Եթէ լուսինն ի խոյն լինի եւ յայն օր լինիցի որոտման...*

ժէ. 46ա-8ա Վասն աղեղան ի վերայ լուսնի, յարժամ իցէ ի կենդանատիպսն. գուշակութիւն - *Յորժամ լուսինն իցէ ի խոյն, կենդանատիպն եւ աղեղն իջանիցէ...*

ժը. 48ա-բ Յաղագս բակին լուսնի - *Մինչ լուսինն իցէ ի խոյն եւ բակ առնուցու...*

ժթ. 48բ-9բ Յաղագս խաւարման լուսնի - *Յորժամ լուսին իցէ ի խոյն՝ խաւարեցի...*

ի. 49բ-51բ Յաղագս մշանաց մուրակացն - *Յորժամ երեւակն մտանիցէ ի խոյն, լինի արիւնհեղութիւն...*

իա. 51բ-2բ Կանոն յաղագս գիտելոյ թէ լուսինն յո՞ր կենդանակերպ - *Քեզ օրինակ կալ, յամի Տեառն 1825, ի Հոկտեմբեր 4...*

իբ. 52բ [Կենդանակերպք] 1. խոյ... 12 Ձուկն:

իգ. 52բ-3ա Եթէ կամիցիս գիտել թէ արեղակն յոր գօտին է կամ մուրակ է - *Կալ ի դարձանային հասարակածէն...*

իդ. 53ա-բ Եթէ կամիցիս գիտել թէ լուսինն յորում կենդանատիպի է, ի մեռն հաշուի, արա այսպէս - *Ձուուրս լուսնի ԲԺ պատկեն...*

Դ. 63ա-80բ Զօհալըն ճէտվելի իշին մալիւմ - Պու ճէթվէլ զօհալըն տէվլեր ճէթվէլիտիւր... խտտետիկին սէհէթ ներտէ օլտուղու մալիւմ օլուր (Հայաստան թրք.) :

Ե.

ՔԱՐՈՉԳԻՐՔ

ԺԹ Դար

Թերթ՝ 76. Ղատարկ՝ 73ա-6բ : Պրակ՝ 1-13×4 (Ա 8, Բ 1, Գ 8, Դ 7, Թ 6, ԺԲ 10, ԺԳ 12) : Նիւր՝ Թուղթ : Մեծուրիւն՝ 33·5×25 : Գրուրիւն՝ Միասին : Գիր՝ Նօտրդիբ : Տոզ՝ 45/6 : Կազմ՝ Ծաղանակադոյն զբոյժաղարդ կաշեկազմ խաւաքարտ :

Վիճակ՝ Անբաւարար : Կաշիէ կազմը անջատուած, կարդ մը թերթեր կազմէն բաժնուած, խոնաւութենէ զբաղաչար դոնապոխուած եւ ծայրերը պատուած :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա-2ա Քարոզ առաջին ի տարեմուտ. գոհանալ զԱստուծոյ Սրննեա ամսն իմ զՏէր, ի Սաղ. ՃԲ - Երկու տուն ի սաղմոսացն Դաւթի Համար տամ ձեզ այսօր...

բ. 2ա-3ա Քարոզ երկրորդ, կիւրակէի պահոց ծննդեան. ընքացք Քրիստոսնի. Յամեմայնի կամիւմ բարութ... - Աստուածարանք զՀաւատացեալս, որք են ի վերայ երկրի, ճանապարհորդ անուանեն...

գ. 3ա Քարոզ երկրորդ. Մնումդ Տեառն... եւ եղև ի հասանիլ ւնցա... - Իբրև մերձեցաւ կուսական ծնունդ Հանդերձեալ Մեսիային...

դ. 3բ Քարոզ երրորդ. Մնումդ... - Ել եւ Յովսէփ ի Նաղարէթէ, ունելով ընդ իւր զՄարիամ...

ե. 3բ-4ա Քարոզ չորրորդ, ի միմ անուրն... Դա է որդի իմ... - Տնորինեցաւ Բանն Աստուած յարդանդի կուսին ի Նաղարէթ...

զ. 4ա-5ա Քարոզ հինգերորդ... Փառք ի բարձումս... - Ի զերահրաչ Հանդիսի կուսական ծննդեան...

է. 5ա-6ա Քարոզ վեցերորդ... Ձի՞նչ տաց տրիտուր Տեառն... - Եթէ նկարիչ ոք կամիցի զԹշուատութիւն մարդկային բնութեան յուցանել...

ը. 6ա-7ա Քարոզ եօթներորդ... Ամեմայն մարդ գամոյշ գիւնի... - Յայսօրեայ ընթերցուած սուրբ Աւետարանին պատմէ...

Թ. 7ա-8ա Քարոզ ու քերորդ... Օրինակ լիզիր հաւատացե-
լոց... - Արուեստ է հոյութութիւն անբան ոչխարաց...

Ժ. 8ա-9ա Քարոզ իմներորդ... Փուքաչիք գամմն քոյ ընտիր
կացուցանել... - Ոչ ոք ի մարդկանէ կամի յոռի ինչ ունիլ...

Ժա. 9ա-բ Տասներորդ քարոզ... Յնծասցէ անմն իմ ի Տէր...
- Յոբժամ Եսայի մարդարէ նկարազրէր զդարձ Իսրայէլացւոց... զի
ըստ աստուածարանից... (չար. թափուած) :

(Կը պակսին 11-րդ եւ 12-րդ քարոզները) :

Ժբ. 10ա-բ [Երեւտասաներորդ քարոզ...] .. բապէս վճռէ իբ-
րեւ սեպհական կնիք քրիստոնէի...

Ժգ. 10բ-11ա Զորեւտասաներորդ քարոզ... Վասն անօրէնու-
քեան մերոյ... - Որ բերկրութեան կենցաղոյս ոչ զչնտ դայ արտու-
թիւն...

Ժդ. 11բ-2ա Հնգեւտասաներորդ քարոզ. Բուն Բարեկենդան...
Լնդուսայն եմ կեանք իմ... - Եկեղեցի սուրբ զանկուսն նախահօր մե-
րոյ նկարազրէ այսօր...

Ժե. 12ա-3ա Վեշտասաներորդ քարոզ... Հայր քոյ դոցա...
- Երկնաւոր Վարդապետն մեր Յիսուս Քրիստոս երբեմն ի քարոզել
իւրում...

Ժզ. 13ա-4ա Տասներեօթներորդ քարոզ... Երբիցուք երե-
ւոքեայ նամապարհ... - Եւթն Իսրայէլի յեղիպտոսէ նախադիծ եղև
օրինակ...

Ժէ. 14ա-5ա Տասներուքերորդ քարոզ... Որ գնայ անբիծ...
- Ոտորանն վկայութեան, որ յօրինեցաւ առ ստորոտով լերինն Սինայ...

Ժը. 15ա-6ա Քարոզ տասներիններորդ... Այսօր ընդիս իցես
ի դրախտի... - Յոբժամ Տէրն մեր Յիսուս աղօթէր ի վերայ խաչին...

Ժթ. 16ա-7ա Քարոզ քսաներորդ... Երբիցուք երեօրեայ
նամապարհ - Իսրայելացիք ցորքան ժամանակ մնացին յեղիպտոս...

Ի. 17բ-8բ Քսան եւ մի քարոզ... Գործէ զարդարութիւն... -
Որ փափաքի կալ յայսմ աշխարհի, ի կաթուղիէ եկեղեցւոյ...

Իա. 18բ-9բ Քսան եւ երկրորդ քարոզ... Կիմ դու սեա որդի
քոյ... - Ի տեսիլ հրաւիրեցաք եղբարք...

Իբ. 19բ-21ա Քսան եւ երրորդ քարոզ... Երբիցուք երեօրեայ
նամապարհ - Երկուք աւուրք կատարի ճանապարհ խորհրդոյ...

Իգ. 21ա-2ա Քսան եւ չորրորդ քարոզ... Խոսի գնշմարտութիւն
ի սրտի իւրում... - Երբորդ պայման կալ արժանապէս ի զինուոր-
եալ եկեղեցի...

Իդ. 22բ-3ա Քարոզ [քսան] եւ հինգերորդ... Աստուած իմ,
Աստուած իմ ընդէ՞ր քողեր գիս... - Եւ ի հանգանակի քրիստոնէա-
կան ուղղափառ սուրբ հաւատոյս մերոյ...

իւ. 23բ-4բ Քարոզ քամն եւ վեցերորդ... Երբիցո՞ւք երեքօր-
եայ քանապարհ — Ուրախական է ճանապարհ՝ որ տանի զմարդ յեր-
ջանկութիւն...

լդ. 24բ-5բ Քարոզ քամն եւ եօթներորդ... Որ ոչ նեղաւար-
եաց... — Ճշմարտութիւն եւ ստույթիւն ներհականք են...

իէ. 25բ-6բ Քարոզ քամն եւ ութերորդ... Ծար[աւ]ի եմ... —
Ըստ Շնորհալի հայրապետին մերոյ առաջին մարդն...

իբ. 26բ-7բ Քարոզ քամն եւ իններորդ... Երբիցո՞ւք երեքօր-
եայ քանապարհ — Ընթացք երեքօրեայ հողեւոր ճանապարհորդու-
թեան մերոյ ահա կատարեցաւ...

իթ. 28ա-բ Քարոզ երեսներորդ... Չար ընկերի իւրում ոչ
արար... — Չլորեսին պայմանս լուսյք, որովք որդի արժանաւոր չ
նի մարդ...

լ. 28բ-9բ Քարոզ երեսուն եւ մի, Ծաղկազարդ... Ամենայն ինչ
կատարեալ է... — Ամսօրեայ հանդէս անուանեալ Ծաղկազարդ է...

լա. 29բ-30բ Երեսուն եւ երկրորդ քարոզ... Հայր ի ձեռս քա-
ւանդեմ... — Յայտ վայր երկնչէի ես ի մահուանէ...

լբ. 30բ-1բ Քարոզ երեսուն եւ երրորդ... Ջիւղ երկնից ետ մո-
ցա... — Եւ որք էլիք յեղիպտոսէ մեղաց...

լդ. 31բ-2բ Քարոզ երեսուն եւ չորրորդ... Յաւուր յայնմիկ
աստուկացի կոծ յերուսաղէմ... — Յաւուրս նահատակութեան մար-
տիրոսաց ուրախանայ սուրբ եկեղեցի...

լէ. 33ա-բ Քարոզ երեսուն եւ հինգերորդ, Ջատիկ Տեառն...
Մի երկնչիք դուք... — Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց այսօր, մեծ աւե-
տիք Աղամայ...

լե. 33բ Քարոզ երեսուն եւ վեցերորդ... Որ քանակեալք էք
յաշխարհի... — Արեղակն զգալի ի մուտս իւր խօնարհեալ...

լզ. 34ա-բ Քարոզ երեսուն եւ եօթներորդ... Ջիւրպէս առա-
ւելան չարչարանք... — Սրբազան առաքելոյն վճիռ է բաղդատա-
կան...

լէ. 34բ-5բ Քարոզ երեսուն եւ ութերորդ... Ուրախ լեր բեր-
կըրեալք... — Աւետիք սրբոյ կուսին Մարիամու անուանի այսօրեայ
մեծահանդէս տօնախմբութիւն...

լը. 35բ-6ա Երեսուն եւ իններորդ քարոզ... Եւ յեր ութ ա-
ւուր... — Քրիստոս յարուցեալ ի մեռելոց յառաւուտու առաջին միա-
շարթիւն...

լթ. 36բ-7ա Քարոզ քանապարհ... Տէր Աստուած մեր երե-
ւեցաւ մեզ... — Այսօր ըստ կարգի աւուրց կիւրակէից սրբոյ Ջատիկ,
է երրորդ կիւրակէ...

լս. 37ա-8ա Քարոզ քանապարհ եւ մի... Դու Տէր միայն առան-

ձին... - *Ձոր օրինակ զգալի աչք առ ի տեսանել զերեւելիս...*

խ. 38ա-9ա Քարոզ ֆառասունն եւ երկրորդ... Ապա երեսեցի նշան... - *Այսօր մարդիկ աշխարհիս այսօրիկ նոր նշան տեսին...*

խ. 39բ-40ա Քառասունն եւ երրորդ ֆարոզ... Առաջի նոցա եր-
բայ... - *Իմաստութիւն Հօր Յիսուս երկնաւոր Վարդապետն մեր...*

խ. 40ա-1ա Քառասունն եւ չորրորդ ֆարոզ... Համբարձեալ իշ-
խանք... - *Սուրբ եկեղեցի այսօր երկնաւոր փեսային իւրոյ զհամ-
բարձումն տօնելով...*

խ. 41ա-2ա Քարոզ ֆառասունն եւ հինգերորդ... Ուրախ լի-
նել եւ խնդալ պարտ էր... - *Յառակ անտակին ուսուցանէ մեզ երկ-
նաւոր Վարդապետն մեր...*

խ. 42ա-բ Քարոզ ֆառասունն եւ վեցերորդ, Պենտեկոստէի...
Այսօր նոր ժողովուրդք ցնծացեալ... - *Որք ի մօտոյ տեսիք զհանդէս
համբարձման...*

խ. 43ա-4ա Քարոզ ֆառասունն եւ եօթներորդ... Կեցեալն է
Տէր... - *Այսօր սուրբ եկեղեցի մայր մեր յիշատակէ զլիբրանալ եղիա-
լի...*

խ. 44ա-բ Քարոզ ֆառասունն եւ ութերորդ... Գիտացես քէ
որպէս պարտ իցէ քեզ... - *Այսօր է տօն եկեղեցւոյ...*

խ. 45ա-բ Քառասունն եւ իններորդ ֆարոզ... Մի այսուհե-
տնի քաղաքեացեան մեղք... - *Յաշխարհէ աստ եթէ ոք ի սեռս մարդ-
կան ջանայցէ գտանել զոք առանց մեղաց...*

խ. 46ա-բ Յիսներորդ ֆարոզ... Լինի յետինն մարդոյն այ-
նորիկ չար... - *Ըստ այսօրեայ սուրբ աւետարանին պատմելով...*

ծ. 47ա-բ Քարոզ յիսունն եւ մի... Եւ որպէս ձիւք եմի պտղա-
լից... - *Այսօր սուրբ եկեղեցի տօնախմբութիւն կատարէ ամենա-
սուրբ Աստուածամօր...*

ծ. 47բ-8բ Քարոզ յիսունն եւ երկրորդ... Վայ անօրինիմ... -
Քաջայայտ է ամենեցուն որք են յաշխարհի աստ...

ծ. 48բ-9բ Քարոզ յիսունն եւ երրորդ Վարդավառ... Աւելի
զելից նորա... - *Ուրախական է յոյժ հանդէս այլակերպութեան Տեառն
մերոյ...*

ծ. 49բ-50բ Քարոզ յիսունն եւ չորրորդ... Զի յիմարն Աստու-
ծոյ... - *Հրաշալի Պօղոս զհրաշալիս ատենարանէ...*

ծ. 50բ-1ա Քարոզ յիսունն եւ հինգերորդ... Գնաց գնացայք...
- *Ոչ ոք յօժարի զնուստ իր ինչ...*

ծ. 51ա-2ա Քարոզ յիսունն եւ վեցերորդ... Այժմ տեսանեմ
իբրեւ... - *Ի մահկանացու կեանս յայտ յորում հաւատովք զնամք...*

ծ. 52ա-3ա Քարոզ յիսունն եւ եօթներորդ Վերափոխումն

Ատուածաբար... Եւ Դաւիթ եւ ամենայն տունն իւրայշիլի... - Ամենայն տէրունական տօնախմբութիւնք...

Ճէ. 53ա-բ Քարոզ յիտում եւ ուրբերորդ... Մի է ազանի իմ... - Սուրբ Եկեղեցի ինծորեայ կատարէ զտօն վերափոխման...

Ճը. 54ա-բ Քարոզ յիտում եւ իններորդ... Եւ մայր... - Սուրբ Եկեղեցի է շրջանս միոյ տարւոյ օր աւուր տօնախմբէ զսուրբս...

Ճթ. 55ա-բ Քարոզ վաքսումներորդ... Յայտնեալք զի էք բուրբ Քրիստոսի... - Ի թուղթ իւր օրինակէ սուրբ առաքեալն ըզհատացեալս Քրիստոսի...

Կ. 56ա-բ Քարոզ վաքսում եւ մի... Եւ բերին առաջի նորա խալ մի... - Ի ցաւակիրս առաւել ցաւալի եւ այն որ ոչ ճանաչէ...

Կա. 56բ-7բ Քարոզ վաքսում եւ երկրորդ... Ո՞վ է սա որ երեսուխալ է... - Չճնունդ ամենասուրբ կուսին Մարիամու տօնախմբէ այսօր մայր մեր Եկեղեցի...

Կբ. 57բ-8ա Քարոզ վաքսում եւ երրորդ... Խաչվերաց... Բայց միայն գաւազան... - Սուրբ մարգարէն Դաւիթ հոգւով տեսեալ փրկչին մերոյ...

Կգ. 58բ-9ա Քարոզ վաքսում եւ չորրորդ... Զոր Ատուած գուգեաց... - Հանդերձ եմ մարդկութեան կուսութիւն եւ ամուսնութիւն...

Կդ. 59բ-60ա Քարոզ վաքսում եւ հինգերորդ... Ինձ քաւ լիցի պարծիլ... - Ոչ սակաւ պարծանք է Հայաստան աշխարհի մեր լինիլ եղևական զբախտին ի նմա...

Կե. 60բ-1ա Քարոզ վաքսում եւ վեց... Պատասխանի ետում եւ ասեմ չգիտեմք... - Երկնաւոր վարդապետն մեր Յիսուս Քրիստոս թէպէտ...

Կզ. 61ա-2ա Քարոզ վաքսում եւ եօթներորդ... Կայր Յիսուս ընդդէմ գանձանակին... - Առած է հասարակաց, թէ ուր հային աչք, անդ եւ հային միտք...

Կէ. 62ա-3ա Քարոզ վաքսում եւ ուրբերորդ... - Ի մկրտութեան Տեառն բացումն երկնից, էջք աղանոյ...

Կը. 63ա-4ա Քարոզ վաքսում եւ իններորդ... Զի մառ խաչին... - Թէպէտ խաչի է այսօր տօնախմբութիւն...

Կթ. 64ա-բ Քարոզ եօթանասներորդ... Ծնորիք ընդ ձեզ... - Յորժամ կամեցաւ Աստուած եւ կազմեաց զմարմին մարդոյ...

Հ. 64բ-5բ Քարոզ եօթանասում եւ մի... Գնեցէ՛ք գժամանակն... - Ի վաճառականութիւն յորդորէ զմեզ սուրբն Պօղոս...

Հա. 65բ-6ա Քարոզ եօթանասում եւ երկրորդ... Եւնուս խորհուրդ... - Յետ այլակերպութեան իւրոյ Յիսուս իբրև էջ է թափօրական լեռնէ...

ԲԱՆԴԱՏԱՍԿԱՆ ՏԱԽՏԱԿ ՁԵՆԱԳՐԱՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՔԻԻԵՐՈՒ

Ա. Թ.	Ն. Թ.	Նիւթ	ԳՐԻԶ	ՃԱՄԱՆԱԿ
18	861ա	Մեկնութիւն Սաղմոսաց Դաւթի	—	Ճ-ձ-ժէ դդ. Ճ-ն-ժ-զ դդ.
19	862բ	Աւետարան	Կոտանդին	1671
20	863գ	Աւետարան	Գր. Սեբաստացի	Ճէ-ժ-լ դդ. Ճէ-ճ-ճ դար
21	864դ	Մաշտոց	Սահակ	1597
22	865ե	Մաշտոց	—	Ճէ-ճ-ճ դար
23	866զ	Մաշտոց	—	Ճ-ճ-ճ դար
24	867է	Շարակնոց	Մարտիրոս Աբղ.	1651
25	868ը	Շարակնոց	Մովսէս Քհնյ.	—
26	869բ	Շարակնոց	—	1577
27	870ժ	Տօնացոյց եւ Ջայնաբաղ Շարակնոց	—	Ճ-ճ-ճ դար
28	91ԻԲ	Ճառքնախիբ	—	—
29	872Սբ	Մեկնութիւն Յորայ եւ Դանիէլի	Վարդան	—
30	873Ժգ	Փարոզագիրք եւ պատմագիրք	—	Ճէ-ճ-ճ դար
31	874Ժդ	Յաղագս ազնառութեան	Բարբառ Սրկ.	—
32	875Ժե	Մեկնութիւն Սաղմոսաց Դաւթի	Կարապետ Իրեքցի	Ճ-ն-ժ-զ դդ. 1666
33	876Ժզ	Մեկնութիւն Նրկոտասան Մարգարէից	—	—
34	91ԻԳ	Փարոզագիրք	—	—
35	877Ժէ	Յաղագս մոլութեանց	Մինաս Կարիմեցի	1710
36	878Ժը	Գիրք Դատաստանի, Մ. Գօշի	Մկրտիչ Գալբր	1629
	879Ժբ	Էփիմէրսէս եւ Տումար	Մարտոս Պօղոսեան	1830
	880ի	Ճողովածոյ	Պաղտատար	1669
	881կա	Շարակնոց	Յակովբոս Կրօմաւոր	1270
	882իբ	Փարոզգիրք	—	Ճ-լ-ժ-թ դդ. ի դար
	VN85	Թէսփեռաք	—	—

Ս. Թ. — Սիւրբեան Սրբ.ի քննագրում: Ն. Թ. — Նոր քննագրում:

սիւն: Գիր՝ Շեղադիր: Տռղ՝ 15/16: Կագմ՝ Կապոյա Քղթակազմ՝
Պահպանակ՝ 1-ական թերթ սկիզբը եւ վերջը՝
Վիճակ՝ Բաւարար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. 1ա-246ր Թէսպիհաբ. 121ա, 270հ ի պատարաբ րաժա լահտ՝
- Թապազ մա պըսըլամա թի, Յըհանտա րոժա լահտէ, /Մա պ'հալոա
ճըվանա լվի ճի, / Բօ շընորհ գ պըխօալըն ժէ...

(Մատենան կը բովանդակէ 310 քրտական հոդե-
ւոր երգեր)

2. 247ա-52բ Երգ Ներսէս Շնորհալի - Առաւօտ լուսոյ, արե-
զակն արդար... քեզ երգել զփառս:

THE ARMENIAN MANUSCRIPTS KEPT IN THE
LIBRARY OF NEAR EAST SCHOOL OF THEOLOGY

FATHER ANOUSHAVAN TANIELIAN

(Summary)

In this article the author presents six of the twenty four Armenian manuscripts, that are kept in the library of Near East School of Theology. The manuscripts presented are the following:

1. **Canticles**, scribe: Hagovbos (A. D. 1270).
2. **Collection**, scribe: Paghtassar (A. D. 1669).
3. Grigor of Tatev, **Interpretation of Psalms**, scribe: Garabet of Iber (17th century).
4. **Epimerdes (meteorological guide) and Calendar**, scribe: Unknown (19-20th century).
5. **Book of Homilies**, scribe: Unknown (20th century).
6. **Tesbihat** (Armeno-Kurdish hymn book), scribe: Unknown (20th century).

Of these six manuscripts, five are being presented here for the first time. The third, however, has been previously presented by Archbishop Artavazd Surmeyian, in his **The Catalogue of the Armenian Manuscripts in Aleppo, Antelias and Private Collections**, vol. 2, Aleppo, 1936 (manuscript no. 32), is now being presented with certain corrections.